

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Завтур Віктор Андрійович ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ ЩОДО НЕДОПУЩЕННЯ ПОВТОРНОЇ ТА ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «Х. ПРОТИ КІПРУ».....	565
Мурзановська Аліна Владиславівна ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	568
Пожар Вадим Георгійович РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ ДОПУСТИМОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	571
Підгородинська Анастасія Вікторівна ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	575
Сидорчук Владислав Васильович УМОВИ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ	579
Стародубов Сергій Вікторович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ В ПОРЯДКУ СТ. 615 КПК УКРАЇНИ	582
Степаненко Андрій Сергійович ЦИФРОВІ (ЕЛЕКТРОННІ) ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ	584
Стоянов Микола Михайлович ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	588
Федчун Наталія Олександрівна ПРОФАЙЛІНГ У МЕДІА	590
Цитряк Віктор Ярославович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	592
Аблов Іван Євгенійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПІДСУДНОСТІ ТА ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	595
Бабій Світлана Володимирівна ЩОДО ДОТРИМАННЯ ЗАБОРОНИ ДВІЧІ ПРИТЯГУВАТИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОДНЕ Й ТЕ САМЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ДО ОСОБИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ	598
Грама Олександр Олександрович ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ПРАВА НА РЕАБІЛІТАЦІЮ ЯК ОКРЕМОГО ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	601
Гуменюк Аліна Сергіївна ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ...	603
Дядюк Юрій Олегович РОЛЬ ПРОКУРОРА У ЗБИРАННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ДОКАЗІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	607
Жовтан Олександр Володимирович ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДМОВИ ВІД ЗАХИСНИКА В ПОРЯДКУ СТАТТІ 54 КПК УКРАЇНИ	609
Кіміліченко Сергій Олегович КОНТРОЛЬ І ФІКСАЦІЯ РОЗМОВ ЯК МЕТОД ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	612
Кіліміченко Христина Юріївна ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ...	615

дента України № 273/2023 від 11 травня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

2. Shevchuk V. Development trends in criminalistics in the era of digitalization. *Modern Knowledge: Research and Discoveries: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference* (Vancouver, Canada, May 19-20, 2023). P. 198-219. DOI 10.51582/interconf.19-20.05.2023.019

3. Федоренко О. А., Стрільців О. М., Тарасенко О. С. Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності: аналіт. огляд. К.: 7БЦ, 2022. 106 с.

4. Белова М. В., Белов Д. М., Рушак І. В. Штучний інтелект у досудовому розслідуванні кримінальних справ: окремі питання міжнародної практики. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 1. С. 818-824. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.136> URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/138.pdf>

5. Жученко О. Д. Вплив сучасних інформаційних технологій на діяльність правоохоронних органів: основні тенденції та ризики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 86. С. 59-65. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.8> URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/321140/311677>

Ключові слова: кримінально-процесуальна наука, кримінальне провадження, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, штучний інтелект.

Keywords: criminal procedural science, criminal proceedings, pre-trial investigation, investigative search action, artificial intelligence.

Пожар Вадим Георгійович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри кримінального процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ ДОПУСТИМОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У сучасному кримінальному провадженні України, що орієнтується на принципи змагальності, верховенства права та гарантії прав людини, судова практика відіграє вирішальну роль у визначенні меж допустимого втручання в особисту сферу особи та у формуванні стандартів оцінки допустимості доказів, зокрема здобутих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д), які в умовах воєнного стану набувають особливого значення у протидії злочинності в Україні. І в першу чергу, з огляду на латентність і складність НС(Р)Д, виникає значна кількість правових колізій, зловживань і порушень процедур, що безпо-

середньо впливають на результативність кримінального провадження. Відтак, саме судова практика стає ключовим джерелом конкретизації правових стандартів допустимості, що гарантують баланс між потребами досудового слідства та захистом прав й свобод особи.

Судова практика відіграє ключову роль у формуванні та конкретизації стандартів допустимості доказів, зокрема результатів негласних слідчих (розшукових) дій. Незважаючи на наявність загальних положень у КПК України, саме суди, насамперед Верховний Суд, Вищий антикорупційний суд розробляють практичні орієнтири для правозастосувачів щодо тлумачення й застосування цих норм у конкретних ситуаціях. Так, аналіз судової практики дає підстави констатувати, що суди у своїх рішеннях:

- 1) уточнюють вимоги до законності проведення НС(Р)Д, зокрема щодо наявності ухвали слідчого судді, дотримання строків та меж дозволу;
- 2) розмежовують поняття належності та допустимості доказів, формуючи позиції щодо допустимості результатів, отриманих із процесуальними порушеннями;
- 3) забезпечують реалізацію принципу верховенства права, здійснюючи контроль за недопущенням зловживання владними повноваженнями з боку органів досудового розслідування;
- 4) враховують стандарти Європейського суду з прав людини, що дозволяє гармонізувати національну практику з міжнародними правозахисними підходами;
- 5) визначають правові наслідки визнання доказів недопустимими, що має вирішальне значення для подальшого руху кримінального провадження.

Систематичний аналіз рішень Верховного Суду дозволяє виокремити п'ять ключових критеріїв, які визначають можливість використання результатів НС(Р)Д у доказуванні в кримінальному провадженні.

1. Критерій законності. Проведення НС(Р)Д можливе лише за наявності ухвали слідчого судді, яка відповідає вимогам ст. 246 КПК України. Судова практика неодноразово підтверджувала, що відсутність належного дозволу автоматично робить докази недопустимими. Крім цього, критерій законності охоплює також дотримання меж наданого судом дозволу – у частині часу, суб'єкта, мети та типу дії, що дозволяється. Яскравим прикладом є постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року (справа № 13-37ксл) де вказано, що «для доведення допустимості результатів негласних слідчих (розшукових) дій мають бути відкриті не тільки результати цих дій, а й документи, які стали правовою підставою для їх проведення (клопотання слідчого, прокурора, їхні постанови, доручення, ухвала слідчого судді), оскільки зміст цих документів дасть сторонам можливість перевірити дотримання вимог кримінального процесуального закону під час їх проведення в кримінальному провадженні... Ці процесуальні рішення виступають правовою підставою проведення негласних слідчих (розшукових) дій з огляду на їх функціональне призначення щодо підтвердження до-

пустимості доказової інформації, отриманої за результатами проведення таких дій, і повинні перевірятися та враховуватися судом під час оцінки доказів» [1].

Цей критерій стосується і випадків визнання недопустимими доказів, отриманих в результаті НС(Р)Д, проведених щодо інших осіб, без ухвали слідчого судді на використання цих матеріалів у новому провадженні. Так, Верховний Суд у постанові від 21.03.2018 у справі № 751/7177/14 [2] підкреслив, що відповідно до ст. 257 КПК України, інформація, отримана внаслідок НС(Р)Д, може бути використана в іншому кримінальному провадженні лише на підставі ухвали слідчого судді.

2. Критерій процесуальної чистоти процедури проведення НС(Р)Д. Будь-яке відхилення від процедури, передбаченої КПК (наприклад, порушення строків дії ухвали, відсутність належного оформлення або фіксації початку/завершення дії), визнається підставою для визнання доказу недопустимим. Так, постановою Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 05.11.2019 у справі № 344/11299/15-к визнано недопустимими докази, отримані в результаті НС(Р)Д, через відсутність доручення слідчого, дізнавача або прокурора працівнику оперативного підрозділу щодо проведення таких дій. Суд зазначив, що «відсутність відповідного доручення є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, що вказує на отримання доказів неуповноваженою особою» [3].

При цьому судова практика визнає недопустимими результати НС(Р)Д лише за наявності істотних порушень процедури і досить критично оцінює такі твердження/вимоги сторони захисту. Так у постанові від 13.06.2023 у справі № 520/2703/17 [4] Верховний Суд не погодився із судами попередніх інстанцій про визнання доказів недопустимими, оскільки результати НС(Р)Д були визнані недопустимими через порушення процедурного правила, передбаченого статтею 290 КПК України, а не через істотне порушення прав і свобод людини. Суд зазначив, що навіть якщо первісні докази визнані недопустимими через процедурні порушення, це не дає підстав для автоматичного визнання недопустимими похідних доказів, якщо не доведено, що вони отримані завдяки інформації з первісних доказів.

3. Критерій необхідності та пропорційності втручання. НС(Р)Д, які передбачають втручання в приватне життя особи, мають бути виправдані відсутністю альтернативних слідчих засобів збирання доказової інформації. ЄСПЛ у справі «Ліблік та інші проти Естонії» [5] встановив порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у справі, де служба безпеки Естонії протягом року здійснювала негласне спостереження за особами, підозрюваними в корупції, без належного обґрунтування необхідності такого втручання. Суд підкреслив, що втручання в приватне життя не відповідає Конвенції, якщо дозвіл на таке втручання не був наперед належно обґрунтований.

Цікавим в цьому аспекті є постанова Касаційного адміністративного суду від 13.04.2023 у справі № 460/1141/21 [6], у якій розглядалося питання встановлення цілодобового відеоспостереження за особою, яка відбуває покарання у вигляді

довічного позбавлення волі. Суд визнав, що таке втручання в приватне життя може бути виправданим лише за наявності індивідуального та вмотивованого рішення, яке обґрунтовує необхідність такого заходу в інтересах громадської безпеки та попередження злочинів.

4. Критерій достовірності джерела та цілісності доказу. Суди відмовляються визнавати допустимими результати НС(Р)Д, якщо не забезпечено автентичність записів, не прослідковується ланцюг зберігання доказу, або виникають сумніви щодо змін у технічному носії. Встановлення джерела походження та контроль за збереженням доказу є ключовими гарантіями його достовірності. Так, у виправданому вирокі Шаргородського районного суду від 02.12.2019 у справі № 125/2690/13-к суд встановив, що «протокол НС(Р)Д був складений особою, яка не була присутня під час її проведення. У протоколі не зазначено технічні засоби, які використовувалися для фіксації, не вказано осіб, які встановлювали обладнання, а також відсутні підписи учасників, що підтверджують хід дії» [7]. Ці порушення поставили під сумнів автентичність отриманих доказів, що призвело до їх визнання недопустимими. Ухвалою Київського апеляційного суду від 21.10.2019 у справі № 761/34909/17 встановлено, що до матеріалів кримінального провадження були долучені лише копії технічних носіїв інформації (DVD-диски), тоді як оригінали (MicroSD-карти) не були надані та не відкриті стороні захисту. Відсутність оригіналів унеможливила перевірку автентичності записів, що стало підставою для визнання доказів недопустимими.

5. Критерій відсутності провокації. Верховний Суд неодноразово підкреслював, що провокація до злочину – грубе порушення принципу справедливого суду, що також впливає з рішень ЄСПЛ (зокрема *Teixeira de Castro v. Portugal*), зокрема у постановках Верховного Суду у справі № 321/1009/16-к від 27.06.2019 [9], у справі № 397/430/20 від 28.03.2024 [10], та ін. Встановлення факту провокації, на думку Верховного Суду, однозначно тягне визнання отриманих доказів недопустимими.

Таким чином, судова практика виконує функцію живого тлумачення закону, реагуючи на виклики правозастосування, заповнюючи прогалини законодавчого регулювання та забезпечуючи єдність підходів до оцінки доказів у кримінальному процесі. Отже, систематизація та аналіз актуальної практики Верховного Суду України та рішень Європейського суду з прав людини дозволяє сформулювати уніфіковані підходи до оцінки допустимості результатів НС(Р)Д, що є надзвичайно важливим як для правозастосувачів, так і для наукової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 13-37кц18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79298340>.
2. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21.03.2018 у справі № 751/7177/14. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/72938764>.

3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 05.11.2019 у справі № 344/11299/15-к URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85743614>.

4. Постанова Верховного Суду від 13.06.2023 у справі № 520/2703/17. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_13_06_2023_roku_u_spravi_520_2703_17_1/.

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Ліблік та інші проти Естонії» від 28 травня 2019 року. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-liblik-ta-inshi-proti-estonii%D1%97-tekst-rishennya/rishennia-espl-iblik-ta-inshi-proty-estonii/>.

6. Постанова Касаційного адміністративного суду від 13.04.2023 у справі № 460/1141/21. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/C024949>.

7. Вирок Шаргородського районного суду від 02.12.2019 у справі № 125/2690/13-к URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86053950>.

8. Ухвалою Київського апеляційного суду від 21.10.2019 у справі № 761/34909/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85389209>.

9. Постанова Верховного Суду у справі № 321/1009/16-к від 27.06.2019 URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82798250>.

10. Постанова Верховного Суду у справі у справі № 397/430/20 від 28.03.2024. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=118109201&red=10000371cc9b4b7eb391d31c782a27441f95cc&d=5>.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, слідчі (розшукові) дії, кримінальне провадження, допустимість доказів, докази, правозастосовна практика.

Keywords: covert investigative (search) actions, investigative (search) actions, criminal proceedings, admissibility of evidence, evidence, law enforcement practice.

Підгородинська Анастасія Вікторівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ

У сучасних умовах глобалізації та розширення міжнародного співробітництва особливої ваги набуває ефективна взаємодія держав у сфері правосуддя. Зростання кількості транскордонних правових відносин зумовлює потребу у визнанні та виконанні судових рішень, ухвалених в одній державі, на території іншої.

Судові рішення, як правило, мають силу лише в межах держави, де вони винесені. Тому виконання їх за кордоном потребує додаткових процедур, які часто є складними, тривалими й надмірно бюрократизованими. Актуальність цієї проблеми зростає в умовах масової міграції громадян України, які потребують